

PRIKAZI

Gordana Vojković i Vera Gligorijević
**POLITIKA SCENARIJA: DEMOGRAFSKI I MIGRACIONI
TRENDOVI U BUDUĆNOSTI
(PRIMER ŠUMADIJE I POMORAVLJA)**

Geografski fakultet Univerziteta u Beogradu, 2015, str. 206

„Politika scenarija: demografski i migracioni trendovi u budućnosti (primer Šumadije i Pomoravlja)“ je dvojezično, englesko–srpsko izdanje demografske i socioekonomske studije o regionu Šumadija i Pomoravlje. U njoj, autorke Gordana Vojković i Vera Gligorijević, koristeći metod scenarija, razmatraju buduće pravce demografskih promena i njihovih posledica, naročito ekonomskih, za ovaj region. Knjiga je proistekla iz istraživanja rađenog u okviru projekta *Upravljanje migracijama u svrhu razvoja (Making Migration Work for Development – MMWD)*.

Autorke su, ovom knjigom, želele da postignu dva cilja. Na prvom mestu da dođu do saznanja koja će imati praktičnu primenu u procesu donošenja javnih politika, u smislu detekcije determinanti budućeg razvoja, ali i da približe metod scenarija domaćoj demografskoj nauci. Ovakvi ciljevi su dobro postavljeni s obzirom na slabu zastupljenost metoda scenarija u domaćoj nauci, naročito kada je reč o demografiji, i stalne potrebe za praktičnim saznanjima koje domaća demografska nauka može da ponudi donosiocima odluka.

Autorke su predavači na Odseku za demografiju Geografskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Istraživački rad prof. dr Gordane Vojković odnosi se na istorijsku demografiju, demografski razvitak Srbije i susednih zemalja, i demografske aspekte regionalizma. Komplementarno, doc. dr Vera Gligorijević istražuje oblasti ekonomske demografije, teorije ljudskog kapitala i demografskih aspekata porodica i domaćinstava. Stoga, rad na ovoj studiji predstavlja sinergiju ekspertiza dve autorke.

Knjiga je strukturirana u pet poglavlja. Uvodno poglavlje upoznaje čitaoca sa konceptom scenarija, daje pregled relevantne literature i povezuje demografsku situaciju sa socioekonomskim temama: tržištem rada, ljudskim kapitalom i socijalnom zaštitom. Drugo poglavlje pruža osnovu za građenje scenarija i daje detaljnu demografsku sliku Šumadije i Pomoravlja uključujući i projekcije stanovništva do 2030. godine. U trećem

poglavljju, autorke analiziraju socioekonomske trendove na tržištu rada, ljudski kapital i socijalnu isključenost u ovom regionu. U četvrtom poglavljju, opisan je proces konstrukcije tri moguća scenarija, koji predstavljaju svojevrsnu ekspertsku sintezu svih saznanja koja su autorke prikazale u prethodnim poglavljima. Poslednje, peto poglavlje, uz zaključna razmatranja, sadrži i epilog posvećen uticaju demografskih promena na mlade i stare. Odluka autorki da epilog posvete starenju regiona ne iznenađuje, jer upravo tu vide i najveću potrebu za delanje usklađivanjem javnih politika.

Kao rezultat studije, autorke nude tri moguća scenarija:

1. Progresivni – okarakterisan kao realni scenario, podrazumeva ekonomski oporavak regiona i nastavak depopulacije;
2. Regresivni – podrazumeva ekonomsku regresiju regiona i intenziviranje depopulacije;
3. Optimistični – prema autorkama, pretpostavlja manje verovatne, ali ne i nemoguće okolnosti, koje dovode do ekonomskog i demografskog procvata regiona.

Autorke studije smatraju drugi i treći scenario manje verovatnim, te dublje elaboriraju implikacije demografskih promena na razvoj regiona Šumadije i Pomoravlja do 2030. samo pod pretpostavkom *progresivnog* scenarija, koji smatraju najverovatnijim. Na osnovu tog scenarija, navode se, u obliku tabele (Aneks 1), saveti za poboljšanje javnih politika, kao odgovor na identifikovane demografske i socioekonomske izazove. Tabela je strukturirana u tri kolone: indikator (dostupne i projektovane vrednosti), pojašnjenje problema i savet. Na ovaj način, čitalac može da uvidi logiku koja stoji iza svakog saveta, da ga prihvati ili da dođe do sopstvenog rešenja za identifikovani problem. Takav prikaz je od posebnog značaja za donosiocel odluka, koji možda neće u potpunosti čitati studiju, ali se mogu brzo informisati o ključnim problemima koji su studijom identifikovani.

Jedan od problema sa kojima su se autorke susrele odnosi se na odsustvo pouzdanih podataka na osnovu kojih bi se projektovao budući trend spoljnih migracija. Prilikom kvantitativne analize i projekcija bilo je moguće uzeti u obzir samo unutrašnje migracije. Ipak, autorke baš u tom slučaju demonstriraju fleksibilnost scenarija kao alatke koja može da objedini različita kvantitativna i kvalitativna saznanja, te u svojim razmatranjima itekako uzimaju u obzir jak efekat emigracije.

Autorke studije su ispunile ciljeve koje su i zacrtale. Uspešno su pokazale snagu scenarija kao metoda koji na dobar način kombinuje kvantitativne i kvalitativne informacije da bi se došlo do korisnih i praktičnih saznanja. Osim konkretnih nalaza o regionu Šumadije i Pomoravlja, koji će sigurno biti od koristi donosiocima odluka, ovde prikazanu knjigu karakteriše i jak didaktički pristup. Autorke edukuju čitaoca i približavaju mu metod sce-

narija, koji do sada nije bio dovoljno zastupljen u domaćem demografskom diskursu. Dat je sveobuhvatan pregled, uglavnom strane, literature, koji sem najvažnijih referenci o metodu scenarija, obuhvata i najnovije primere njegove primene. Metodologija i rezultati studije su valjano prikazani, dok je posebna pažnja posvećena njihovom efektivnom grafičkom predstavljanju u vidu šematskih prikaza i tabela. Stoga, knjiga je pogodna za studente i istraživače koji žele da saznaju više o metodu scenarija, ali i kao dobar primer za izradu studija namenjenih donosiocima odluka. Drugu publiku knjige čine upravo donosioci odluka na različitim nivoima.

Marko Galjak

DEMOGRAFSKA ISTRAŽIVANJA – PODACI, METODE I PROCESI

Zagreb (Hrvatska), 22. septembar 2017.

Znanstveni skup „Demografska istraživanja – podaci, metode i procesi” organiziran je u sklopu bilateralnoga znanstvenoistraživačkog projekta „Niski fertilitet u Hrvatskoj i Srbiji iz periodske i kohortne perspektive – bolje razumijevanje za bolje projekcije“, koji je prva formalna znanstvena suradnja iz područja demografije istraživačkih grupa iz Hrvatske i Srbije.

Nakon kratkog uvoda voditelja hrvatskog dijela projekta Ivana Čipina, uslijedile su prezentacije o pripremama Popisa stanovništva, kućanstava i stanova 2021. u Hrvatskoj i Srbiji. Dubravka Rogić-Hadžalić iz Državnog zavoda za statistiku iz Zagreba predstavila je pripreme aktivnosti za popis stanovništva Hrvatske. U okviru priprema za popis, istaknula je ADMIN projekt, čiji je cilj unaprjeđenje u korištenju administrativnih izvora i CENSUS projekt, čija je svrha unaprjeđenje načina prikupljanja podataka (CAWI i CAPI). Iznijela je i prve procjene troškova Popisa 2021. koji bi trebali biti oko 20% niži nego za Popis 2011.

U ime Ljiljane Đorđević iz Republičkog zavoda za statistiku iz Beograda prezentaciju je održala Mirjana Devedžić. Izložila je osnovne informacije o prethodnom popisu stanovništva iz 2011, metodološke pripreme za popis 2021, izbor pitanja (planirana nova i ona koja više neće biti u popisnici), te način provođenja popisa. Planirano je da Popis 2021. u Srbiji bude proveden popisivanjem putem prijenosnih računala (CAPI) i samopopisivanjem putem Interneta (CAWI).

Nakon dvije uvodne prezentacije, uslijedila su znanstvena predavanja koja su se odvijala u tri sesije. Prva sesija je započela s dvije teme iz povijesne